

Stefan Łaszewski

– pierwszy wojewoda pomorski w II RP

Rada Miejska w Pelplinie ogłosiła bieżący rok Rokiem Polski Niepodległej. Przypadająca w roku 2018 setna rocznica odzyskania przez naszą ojczyznę wolności motywuje do przypomnienia tej ważnej w naszych dziejach daty – 11 listopada 1918 r. Trzeba jednak przypomnieć, że na Pomorze Niepodległa dotarła razem z Błękitną Armią gen. Hallera ponad rok później. W Pelplinie żołnierze polscy byli witanii 28 stycznia 1920 r. Będziemy na łamach „Informatora Pelplińskiego” przedstawiali biografie tych, którzy tutaj na Pomorzu, na Kociewiu, w naszej małej ojczyźnie, w różny sposób działali na rzecz Niepodległej. Zaczynamy od Stefana Łaszewskiego – pierwszego wojewody pomorskiego w II RP, wychowanek Collegium Marianum, który – zgodnie ze swoją wolą – został pochowany na pelplińskim cmentarzu.

Stefan Łaszewski urodził się 8 stycznia 1862 r. w Brąchnówku k. Torunia w rodzinie ziemiańskiej, z rodziców Juliana i Emilii z d. Prączyńskiej. Ojciec był działaczem narodowym i posłem do sejmu pruskiego. Najpierw kształcił się w Collegium Marianum, a później (w latach 1879–1882) w gimnazjum w Chełmnie. Idąc śladami ojca już w czasach szkolnych podjął działalność patriotyczną. W 1881 r. wspólnie z Janem Rakowskim zjednoczył chełmińskie organizacje konspiracyjne: „Zan” i „Mickiewicz” w Towarzystwo Filomatów. Po otrzymaniu świadectwa maturalnego wyjeżdża na studia prawnicze do Wrocławia, a później Berlina i Lipska. W 1886 r. uzyskuje dyplom doktora prawa cywilnego i kanonicznego. W czasie studiów także udziela się społecznie. W latach 1882–1883 jest członkiem i bibliotekarzem Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego.

Po skończonych studiach rozpoczyna pracę w sądownictwie. Najpierw w Berlinie (jest referendarzem

i asesorem sądowym), później zaś w Wejherowie (jest już pełnoprawnym sędzią). W 1892 r. osiedla się w Grudziądzu i rozpoczyna praktykę adwokacką. Wielokrotnie podejmuje się obrony politycznych i narodowych interesów Polaków, zagrożonych ze strony władz pruskich. Staje się jednym z czołowych działaczy polskiego ruchu narodowego i społeczno-politycznego. Imponująca jest lista organizacji i stowarzyszeń, w których działał. Kierował pracą zarządu Polsko-Katolickiego Towarzystwa Ludowego (1904–1912). Uczestniczył w działalności Związku Towarzystw Ludowych (1906–1914). Ponadto działał w Towarzystwie Przemysłowców Polskich, Towarzystwie Śpiewaczym „Lutnia”, Towarzystwie Kupieckim, Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół”, Towarzystwie Czytelni Ludowych. Od roku 1897 aż do końca życia był czynnym członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Założył katolickie Towarzystwo Kobiet, Katolickie Towarzystwo Rzemieślników i Robotników oraz Stowarzyszenie Młodzieży Robotniczej (1906). Wraz z żoną Anatolią założył Czytelnię dla Kobiet w Grudziądzu (1908). Przyczynił się również walnie do powstania w 1911 r. Domu Polskiego „Bazar”, stanowiącego główną ostoję polskości w Grudziądzu. Wiele ważnych funkcji pełnił także w Towarzystwie Pomocy Naukowej dla Młodzieży Prus Zachodnich: był kasjerem powiatu grudziądzkiego (1910–1916), członkiem dyrekcji (1914–1918), w końcu prezesem (1918). Miał bliskie kontakty z młodzieżą gimnazjalną zrzeszoną w Towarzystwie Tomasza Zana oraz studentami ze Związku Młodzieży Polskiej „Zet”. Uczestniczył w zjazdach Młodokaszubów (1912); był też członkiem Towarzystwa Przyjaciół Kaszub w Sopocie (1912–1914).

Był ściśle związany z działalnością Kościoła na Pomorzu (w ówczesnej diecezji chełmińskiej). Zasiadał w radzie parafialnej w Grudziądzu. Zabiegał o kazania i nabożeństwa w języku polskim. Był na tym terenie prekursorem odczytów nt. katolickiej społecznej nauki. Odczyty te wygłaszał w latach 1897–1914 na zebraniach organizacji kościelnych. Warto zauważyć, że były to czasy po ogłoszeniu w 1891 r. encykliki papieża Leona XIII *Rerum novarum*, w której po raz pierwszy wyłożona została społeczna doktryna Kościoła. Można więc powiedzieć, że prelekcje Stefana Łaszewskiego miały charakter prekursorski i promocyjno-formacyjny. Już w niepodległej Polsce, w czasie działalności w naczelnej administracji sądowej w Warszawie, należał do współorganizatorów Ligi Katolickiej.

Nie stronił od działalności sensu stricte politycznej. Zasiadał w polskim powiatowym i Centralnym Komitecie Wyborczym na Rzeszę Niemiecką. Przez ludność kaszubską z okręgu pucko-kartusko-wejherowskiego wybrany został posłem do Reichstagu. W parlamencie Rzeszy Niemieckiej zasiadał w latach 1912–1918. W latach 1917–1918 był wiceprezesem parlamentarnego Koła Polskiego. Wspierał działania integracyjne rodaków w zaborze pruskim.

Od 1916 r. należał do tajnego Komitetu Międzypartyjnego w Poznaniu. Na odbywającym się w grudniu 1918 r. Sejmie Dzielnicowym wybrany zostaje członkiem Naczelnej Rady Ludowej i wchodzi w skład jej Komisariatu. Kierował gdańskim Podkomisariatem NRL dla Prus Zachodnich. Zaangażował się w tym czasie w powstanie konspiracyjnej Organizacji Wojskowej Pomorza. Po podpisaniu traktatu wersalskiego z upoważnienia Naczelnej Rady Ludowej prowadził rozmowy z rządem niemieckim w sprawie przejęcia Pomorza przez władze polskie.

Dekretem naczelnika państwa z 7 lutego 1919 r. Stefan Łaszewski został posłem na Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej jako „poseł z Prus Królewskich”. Należał do klubu Związku Ludowo-Narodowego, którego był jednym z liderów na Pomorzu. 19 października 1919 r. zostaje powołany na stanowisko wojewody pomorskiego. Początkowo urządzuje w Poznaniu. Od 20 stycznia (18 stycznia) 1920 r. siedziba wojewody zostaje przeniesiona do stolicy województwa pomorskiego, czyli Torunia. 10 lutego 1920 r. w Pucku witał Wojsko Polskie pod wodzą gen. Hallera i przedstawicieli rządu polskiego w czasie symbolicznej uroczystości zaślubin Polski z morzem. Tworzył zręby administracji państwowej na Pomorzu, powoływał starostów i burmistrzów, zorganizował urząd wojewódzki.

Po kilku miesiącach urzędowania w Toruniu – w lipcu 1920 r. – przenosi się do Warszawy, gdzie zostaje powołany na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego. Ten awans ma także kontekst polityczny. Wojewoda Stefan Łaszewski został odwołany wskutek nacisków Narodowej Partii Robotniczej (NPR), najsilniejszego wówczas stronnictwa politycznego na Pomorzu. W 1922 r. powstaje Naczelny Trybunał Administracyjny. Stefan Łaszewski zostaje powołany na pierwszego prezesa NTA. Odznaczony m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1922) oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1923).

Zmarł 20 marca 1924 r. w Warszawie. Zgodnie ze swoją wolą pochowany został na cmentarzu parafialnym w Pelplinie.

Bogdan Wiśniewski

Bibliografia

Bączkowski K., *Wojewodowie pomorscy*, „Litera” 1968/1.

Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej, pod red. Jacka M. Majchrowskiego, Warszawa 1994, s. 171.

Rafiński S., *Pierwszy wojewoda pomorski II Rzeczypospolitej dr Stefan Łaszewski*, „Pomerania” 1980/6.

Słownik biograficzny katolicyzmu społecznego, pod red. Ryszarda Bendera, t. 2, Lublin 1994, s. 97-98.